

ρίδα, ἢ μόνον παρέχουσι τὰς εἰς ἕκαστον ἀγαθὸν πολίτην καὶ ἐξευγενισμένον ἄνθρωπον ἀπολύτως ἀναγκαίας γνώσεις.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως μόνη ἡ ἐν τοῖς σχολείοις ἐκπαίδευσις· δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ περιουσία γνώσεων, ὧν καὶ κακὴ πολλάκις ἀντὶ καλῆς γίνεται χρῆσις. Πρὸς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος προαπαιτεῖται καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς καρδίας, ὅπως μὴ τὰ πάθη ριζοῦμενα ἀναπτύσσωνται. Προαπαιτεῖται ἡ ἐκ μέρους τῶν γονέων ἀνατροφή, ἣτις εἶναι ἡ πρωτίστη διδασκαλία. Αὕτη περιέχει τὰ καλὰ προοίμια τῆς εἰς τὰ σχολεῖα μελλούσης διδασκαλίας. Ἀλλ' ἐκ τῶν γονέων ἡ μήτηρ ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τέκνον τῆς, ὀλιγώτερον δὲ ὁ πατήρ διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς οἰκίας μερίμνας τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἡ μήτηρ λοιπὸν πρὶν εἶτι ἀπογαλακτίσῃ τὸ βρέφος τῆς ἀρχεται τὸ ἔργον τῆς πρώτης διδασκαλίας. Αἱ πρώται λέξεις ἃς τὸ παιδίον μαθαίνει νὰ τραυλίξῃ, πρέπει νὰ εἶναι λέξεις ἀγάπης καὶ εὐσεβείας. Αἱ πρώται πράξεις πρέπει νὰ ἔχωσι βάσιν τὴν ἠθικὴν καὶ τὰς προκαταρκτικὰς ἐκεῖνας ἀρετὰς, αἵτινες τὸ προετοιμάζουσιν εἰς τὰς τελειότερας· ἡ μήτηρ δύναται νὰ ἐξαλείψῃ τὰ μικρὰ του πάθη, πρὶν ἀκόμη αὐξηθῶσιν· ἡ μήτηρ τέλος κρατεῖ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν ἢ δυστυχίαν τῶν τέκνων τῆς. Ἀλλ' ὅταν αὕτη δὲν εἶναι καλῶς τεθωρακισμένη διὰ τῆς παιδείας, ὅταν δὲν γνωρίζῃ ἄλλο παρὰ τὰ μηχανικὰ γυναικεῖα ἔργα, ὅταν δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς κακὰς συνεπειὰς τῆς παρημελημένης ἀνατροφῆς, οὐδὲ νὰ ὀφραληθῇ ἀπὸ παραδείγματα ἄξια μιμήσεως, τὰ ὅποια καὶ διὰ τῆς μελέτης τῶν καλῶν βιβλίων μαθαίνονται. Ὅταν φροντίζῃ μόνον δι' ἀτομικὸν καλλωπισμὸν, πῶς θέλει ἀσκήσῃ τὴν ἐπιρροὴν τῆς εἰς τὸ μέλλον τῶν τέκνων τῆς; Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ παρμεληθῇ ἡ ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας καλὴ προετοιμασία τῶν καλῶν μητέρων, πρέπει νὰ μὴ μὲνωσιν εἰς τὴν ἀμάθειαν αἱ γυναῖκες αἵτινες συγκροτοῦσι τὸ ἥμισυ τοῦ κόσμου διὰ νὰ λάβωσιν ἔπειτα εὐκταίαν ἐπιρροὴν εἰς τὸ ἄλλο ἥμισυ.

Βεβαίως αὐταὶ αἱ σκέψεις παρεκίνησαν πρὸ πολλοῦ τὰ ἔθνη, παρ' αἷς ἡ εὐνομία εἰσῆγαγε τὴν κοινὴν εὐταξίαν καὶ ἡσυχίαν, νὰ συστήσωσι σχολεῖα, ὅπου νὰ μορφώνηται τὸ φύλον τῶν γυναικῶν. Καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας, ὅτε μετὰ τὸς πολίτικους κλύδωνας ἐπανῆλθεν ἡ ἡσυχία, συνεστήθησαν καταστήματα ἐκπαιδευτικὰ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν γυναικῶν, καὶ μετ' οὗ πολὺ θέλομεν ἰδεῖ διαδεδομένας τὴν παιδείαν, τὴν καλὴν ἀνατροφήν καὶ τὴν ἠθικὴν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ δι' αὐτῶν συγκροτουμένας οἰκογενεῖας χρηστὰς καὶ φιλομαθεῖς, ἱκανὰς νὰ παρέξωσι πολίτας ὠφελίμους καὶ ἀγαθοὺς. Τὴν σήμερον, καθ' ἃς ἡδυνήθημεν νὰ πορισθῶμεν πληροφορίας 5000 κορσίων ἐκπαιδεύονται ἐντὸς τῆς αὐτονομίου Ἑλλάδος εἰς τὰ διαφόρου βαθμοῦ σχολεῖα, ἐνῶ πρὸ τριάκοντα

ἔτων μόλις εἰς τινὰς ἑκατοντάδας κορῶν περιορίζετο τὸ προνόμιον τοῦτο.

Μέγα εἶναι τῷ ὄντι τὸ καθῆκον, μεγάλη ἡ κλῆσις, καὶ εἶτι μαιζὼν ἡ εὐθύνη τῶν μητέρων· μόνη ἡ μήτηρ δύναται νὰ ρυθμίσῃ τὴν καρδίαν τοῦ τέκνου τῆς, πρώτη αὕτη νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὴν ἀπαλὴν καρδίαν τοῦ τὸ σπέρμα ἐκεῖνο, ὅπερ μένει δι' ὅλης τῆς ζωῆς ἀκατάστροφον, καὶ ὅπερ, ἂν ὑγιὲς καὶ καλόν, θέλει τὸν καταστήσει τίμιον ἄνθρωπον καὶ ἀγαθὸν πολίτην. Αὕτη δύναται οὐ μόνον νὰ τῷ διδάξῃ, ἀλλὰ νὰ διαπλάσῃ τὴν ψυχὴν του οὕτως ὥστε ἀνὴρ τὸ παιδίον γενόμενον, νὰ προκρίνῃ τὴν τιμὴν ἀπὸ τὸν πλούτον, νὰ ἀγαπᾷ τοὺς οἰκείους, νὰ βοηθῇ τοὺς δυστυχεῖς καὶ νὰ ὑψώνῃ τὸν νοῦν εἰς τὴν πηγὴν παντὸς ἀγαθοῦ. Ἡ ἀρετὴ δὲν διδάσκεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμπνέεται καὶ μόνη ἡ μήτηρ δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Ἡ ἱστορία μᾶς λέγει ὅτι οἱ ἀριστοὶ τῶν ἡγεμόνων ἦσαν οἱ ὑπὸ τῶν μητέρων αὐτῶν ἀνατραφέντες. Μεταξὺ ἐξήκοντα ἐννέα μοναρχῶν τῆς Γαλλίας, λέγει ὁ Αἰμὲ Μαρτίνος, τρεῖς μόνοι ἠγάπησαν τὸν λαόν, καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἀπὸ τὰς μητέρας τῶν ἀνετράφησαν ἀπὸ τὴν μητέρα του ἔλαβε τὰ πρώτα σπέρματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς χρηστότητος καὶ Λουδοβίκος ὁ Θ'. ὁ ἐπιλεγόμενος Ἅγιος, ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ Ἑρρίκος ὁ Δ', καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα του ἐπίσης καὶ Λουδοβίκος ὁ Β'. Ἄς μιμηθῶσιν αἱ ἑλληνίδες τὰ εὐσεβῆ παραδείγματα τῶν μητέρων τούτων τῶν τριῶν ἀγαθοτάτων Μοναρχῶν τῆς Γαλλίας, καὶ ἃς πεισθῶσιν ὅτι τὸ μεγαλύτερον δεῖγμα τῆς φιλοστοργίας τὸ ὅποιον δύνανται νὰ δώσωσιν εἰς τὰ φίλτατα τέκνα των, εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας χειραγωγία καὶ καθοδήγησις εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας.

ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΚΟΥΣΚΟΥΡΗ

Διευθύντρια τοῦ Δημοτ. Σχολείου Ἀθηνῶν.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ

Κατὰ τὸν Μισαιῶνα.

Τ' ἀποδεικτικὰ μέσα δι' ὧν κατὰ τὸν Μισαιῶνα ἐπειθόντο περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου, ἦσαν κυρίως ὁ ὄρκος, ἡ διὰ πυρός ἢ δι' ὕδατος δοκιμασία καὶ ἡ μονομαχία.

Α'. Περὶ ὄρκου.

Ὁ ὄρκος, ὡς ἀποδίδων σέβας εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, περιέχει εὐγενές τι μὲγα καὶ θρησκευτικόν, καὶ φαίνεται τρόπον τινα εἶναι τὸ ψεῦδος ἀπέναντι αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ὅλοι σχεδὸν οἱ λαοὶ δι' αὐτοῦ ἀνύψωσαν τὸ άτομον. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν παράβασιν τοῦ ὄρκου ἐθεώρουν τὸ στυγριώτερον ἐγκλήμα καὶ τὴν ἐτιμώρουν διὰ τοῦ θανάτου. Ὡσαυτως οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν τὸν ὄρκον ἀπαραβίαστον καὶ ὅτι ἀκόμη ἐδίδον αὐτὸν κατὰ πλάνην ἢ ἀπάτην. Κυρίως ὁμῶς ὁ ὄρκος ἀνήκει εἰς τὰς γερμανικὰς φυλάς. παρ' αἷς ἡ ατομικὴ ἀξία ἦν παντοδύναμος, καὶ ἡ προσωπικὴ ἐμπιστοσύνη ἡ βῆσις τῶν θεσμῶν. Ὁθεν εὐκολως δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ ὄρκος ἐμελλε νὰ περικλείῃ μὲγα μέρος τοῦ δικαίου, καὶ ν' ἀποτελεῖ δικαστικὴν ἀπόδειξιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶ ἧς λαλοῦμεν ὁ κατηγορούμενος δι' οἰονδήποτε ἐγκλήμα, παρουσιάζετο ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐὰν ὠρκίζετο ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τὸ δι' ὃ κατηγορεῖτο ἐγκλήμα, ἠθωοῦτο. Ἰδοῦ δὲ πῶς ἐτελεῖτο τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διαδικασίας· ὁ κατηγορούμενος (ὁστις ὠνομάζετο *jurator* ἢ *sacramentalis*), ἐλάμβανεν ἐν δρᾶγμα στάχυον, τὸ ἐσφόρπιζεν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐλαρτύροτο τὸν οὐρανὸν περὶ τῆς αθωότητός του. Ἐνίοτε κρατῶν λόγχην, ἐκέρυττεν ὅτι ἦτον ἔτοιμος νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν του καὶ δι' ὄρκον· ἀλλ' ἡ ἐπικρατεστέρη συνήθεια ἦν νὰ δίδεται ὁ ὄρκος ἐπὶ τάρου, ἢ ἐντὸς ναοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων, ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἢ ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Μετὰ πηρέλευσιν πολλοῦ χρόνου πρὸς τὴν ατομικὴν του μαρτυρίαν ὤρριλε νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν τῶν συγγενῶν ἢ φίλων του· οἱ δὲ μάρτυρες οὗτοι, οἵτινες ὠνομάζοντο *concuratores* ἢ *compurgatores* ἦσαν δώδεκα καὶ ἐλαμβάνοντο κυρίως εἰς τὰς δίκας τὰς ἀφηρώσεως τὸν γάμον. Οὕτως ἢ ἐπὶ ἀπιστίᾳ κατηγορουμένη σύζυγος ὤρριλε νὰ φέρῃ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τῆς καὶ πάντα δυνάμενον νὰ γνωρίζῃ περὶ τῆς αθωότητός της. Ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς ὅτι ἡ αὐθεντία τοῦ ὄρκου τούτου βαθμηδὸν ἐξέλιπε, διὰ τοῦτο οἱ ὠρκιζόμενοι μάρτυρες ὤρριλον νὰ ᾖναι ἔτοιμοι καὶ διὰ τῶν ὀπλῶν νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅ, τι διὰ τοῦ ὄρκου ἐθεοοῦσαν.

Ὁ ὄρκος, τόσον ὑψηλὸς καὶ εὐγενὴς εἰς τὴν γένεσίν του, δὲν ἐβράδυνε νὰ γενῆ ἀντικείμενον καταχρήσεων· καὶ ἐνῶ κατ' ἀρχῆς ἐπατρέπετο εἰς πάντα νὰ ὠρκιζήσῃ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς καὶ Φράγκοις, ἀκολούθως περιορίσθη εἰς μόνους τοὺς εὐγενεῖς. Δουλοβίτος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ υἱὸς του ἐπιβίβλον αὐστηροτάτας ποινὰς κατὰ τῆς ψευδορκίης, οἷον τὴν ἀποκοπὴν τῆς χειρὸς κλπ. Ὅθεν ὁ πρῶτος ἐνόησεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ ὄρκου δίδομένη βεβαίωσις ἠδύνατο νὰ καταστή φανταστικὴ, καθότι ὁ τολμῶν νὰ ζητῇ ὅ, τι δὲν τῷ ὤφειλετο, καὶ ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, δὲν ἠθέλων εἰσθαι ἡττητὴν εὐτυνείδης ὥστε νὰ μὴ ψευδορκήσῃ· διὰ

τοῦτο διέταξαν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὔτε μάρτυρες οὔτε ἐγγραφὸς ἀποδείξεις ὑπῆρχεν, ἡ δίκη νὰ λαμβάνη πέρας διὰ μονομαχίας. Ἡ ἐν Βαλεντία Σύνοδος κατέργασε τὸν ὄρκον φεισθείσα τῶν καθ' ἐκάστην ὠρκιζομένων ψυχῶν· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1564 εἰσέχθη ἐκ νέου καὶ ἔατοτε ὑπάρχει μέχρι τῆς σήμερον εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς νομοθεσίας.

Β'. Περὶ τῆς διὰ πυρὸς δοκιμασίας.

Ἡ διὰ πυρὸς δοκιμασία ἦν ἐν χρήσει εἰ, μόνως τὰς πεινικὰς δίκας, καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς μακροχρόνους αἰώνας ἐξετελεῖτο δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐνίοτε ὁ κατηγορούμενος ὑπεχρεοῦτο νὰ περιπατήσῃ μὲ γυμνοὺς πόδας ἐπὶ ἀνθρακίᾳ, ἢ ἐπὶ πεπυρακτωμένων σιδηρῶν ράβδων (12 τὸν ἀριθμὸν ἢ 9, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ). Ἄλλοτε ὑπεχρεοῦτο νὰ θέτῃ τὴν χεῖρά του ἐντὸς σιδηρᾶς πεπυρακτωμένης χειρῖδος, καὶ ἄλλοτε νὰ φέρῃ πῦρ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων του ἢ νὰ διαθῇ πυρὰν, καὶ ἐὰν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς δοκιμασίας ἐσώζοντο στίγματα ἐπὶ τοῦ δερματός του, τότε ὁ δυστυχὴς ἐκέρυττετο ἐνοχος. Ἡ κυριώτερα ἐκ τούτων δοκιμασιῶν ἦν ἡ διὰ τῶν σιδηρῶν ράβδων ἐπὶ τῶν προσώπων ἐκείνων τοῦ, ὀπίλους ἠθέλων ν' ἀπαλλάξωσι τῆς μάχης δοκιμασίας, οἷον τῶν εὐγενῶν, τῶν ἱερέων, τῶν ἐλευθέρων κλπ.

Αἱ εἰρημέναι ράβδοι, αἵτινες προηγουμένως ἠγιάζοντο εἰς ἐκκλησίας ἐπὶ τούτῳ προσδιορισμένας, (εἰς αἷς ἐπλήρωσαν δικαίωμα τι δι' ἐκάστην δοκιμασίαν) ἔφερον βάρος ἄλλαι μὲν μιᾶς λίτρος καὶ τότε ὠνομάζοντο *simplex ordalium*, ἄλλαι δὲ, αἱ συνθετέραι, τριῶν, καὶ ὠνομάζοντο *ordalium triplex*.

Ὁ εἰς τοιαύτην δοκιμασίαν ὑποβληθεὶς ὁμῶς προσπύχετο τρεῖς διαρκῶς ἡμέρας καθ' αἷς δὲν ἔτρωγεν οὐδ' ἔπιεν ἄλλο εἰμὴ ἄρτον καὶ ὕδωρ. Τὴν δ' ἡμέραν τῆς δοκιμασίας, ὁ ἱερεὺς, ἐνδεδυμένος ὅλην τὴν ἱερατικὴν στολήν, ἐκτὸς τοῦ φελονίου, ἐψάλλε τὸν ὕμνον τῶν τριῶν πικίδων, ἔπειτα πύλόγει τοὺς παρευρισκομένους καὶ τὸν διὰ τὴν δοκιμασίαν τόπον. Συγχρόνως πύλόγει καὶ τὸ πῦρ δι' ἰδίας ἱεροπραξίας ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν ἐξ οὗ ἐπιβῆσει πᾶν φῶς, καὶ ἱκετεύων αὐτὸν νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἐφώτισεν ἄλλοτε τὸν Μωϋσῆ. Τούτων γενομένων ἔλεγον τὸ *Πάτερ ἡμῶν*, ψαλμούς τινας καὶ τινας εὐχὰς, ἔθετον τὸν σιδηρὸν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ἔβριπτον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν παρόντων ἀγιασμῶν ἐξ οὗ ἠνάγκαζον καὶ τὸν κατηγορούμενον νὰ πῆξεν· ὁ δὲ ὁ σιδηρὸς ἐπυρακτοῦτο, ἐτελεῖτο ἡ λειτουργία. Μετὰ δὲ τὴν μετάληψιν τοῦ ἱερέως, οὗτος προσήρχετο εἰς τὸν κατηγορούμενον τὸν ἐξώρριζεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἐκκλησίας, τῶν ἁγίων λειψάνων, καὶ τοῦ βαπτίσματος· νὰ μὴ κοινωνήσῃ αὐτὸς τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ νὰ μὴ πλησιάσῃ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ἐὰν ἐξετέλεσε τὸ ἐγκλήμα.

Ἄφ' οὗ δ' οὗτος ἀπεκρίνετο μετελάμβανε, καὶ ἡ λειτουργία ἐπεραιώθη· ἔπειτα ἐφάλλον τὸ Κύριε ελεῖσον, εὐχάς τινες καὶ ψαλμοὺς καὶ τέλος ἤρχετο ἡ μεγάλη προσευχὴ ὡς ἐξῆς·

« Θεέ, ὅστις διὰ τοῦ πυρός δεικνύεις ἡμῖν τὴν δύναμίν σου, ὅστις ἐδείξας τὴν φλογουμένην καὶ μὴ καταναλισκομένην βάτον εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἠυδόκησας ὥστε οἱ τρεῖς παῖδες νὰ ἐξέλθωσι τῆς καμίνου, ὅστις ἐπυροπόλησας τὰ Σοδομα καὶ Ἐσωτας τὸν Ἀὐτ., εὐδόκησον ὥστε ἡ χεὶρ τοῦ δούλου σου . . . νὰ κατακτῆ μὲν ἐάν αὐτὸς εἶναι ἔνοχος, νὰ μείνῃ δ' ἀθικτος ἐάν ᾖναι ἀθῶος ».

Τέλος κηλόγουν ἐκ νέου τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἐρρόντιζον μὲ ἀγιασμόν· ὁ δὲ κατηγορούμενος, λαμβάνων τὸν πεπυρακτωμένον σίδηρον διὰ τῆς χειρός, τὸν ὑψωνεν ἀπαξ ἢ πολλακίς καὶ τὸν μετέφερον εἰς ἀπόστασιν τινὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλην ἀναλόγως τοῦ ἐγκλήματος, συνήθως δὲ ἡ ἀπόστασις ἦν ὀκτώ βημάτων. Βύθως μετὰ τοῦτο ἔθετον τὴν χεῖρά του ἐντὸς σάκκου τὸν ὁποῖον ἔδεν σφιγκτὰ, ἐπιθετομένων τῶν σφραγίδων τῶν δικαστῶν καὶ τῶν κατηγορῶν, μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ὁ σάκκος ἠνοίγετο, καὶ ἐάν μὲν τότε δὲν εἰδείνυτο ἴχνος κυσίματος, ὁ κατηγορούμενος ἠθωοῦτο· ἄλλως ὁ βαθμὸς τῆς ἐνοχῆς ἐκανονίζετο ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἢ ἥττον ζωνηρὰ στίγματα.

Τὴν δοκιμασίαν ταύτην ὡς καὶ τὰς λοιπὰς, αἱ γυναῖκες ἠδύναντο ν' ἀναθέσωσιν εἰς πολεμιστὴν τινά· Ἡ βαρβαρὸς αὕτη συνήθεια δὲν διήρκασε πολὺν καιρὸν· οἱ Πάπαι τὴν κατήργησαν ἐν πρώτοις ὡς πρὸς τοὺς κληρικούς καὶ ἀκολουθῶς ὡς πρὸς πάντα χριστιανόν. Ἐπὶ τέλους παρατηρητέον, ὅτι ἡ διὰ πυρός δοκιμασία ἦν ἐν χρήσει μόνον ἐν εἰλείψει πάσης ἄλλης ἀποδείξεως.

Γ'. Περὶ τῆς δι' ὕδατος δοκιμασίας.

Τὸ ὕδωρ εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς ἐχρησίμευε πρὸς καθαρισμόν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς τελεταῖς. Ὡς ἀποδείξεις μέσον ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ Ἑβραίοις (Ἀριθμοί, καλ. Γραφ.), ἀλλ' ὄχι δικαιοδικῶς, ὡς κατὰ τὸν Μεσαιῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διεκρίνετο ἡ διὰ ζέοντος ὕδατος δοκιμασία ἀπὸ τῆς διὰ ψυχροῦ. Ἡ διὰ ζέοντος ὕδατος ἦτον ὁμοία τῆς διὰ πυρακτωμένου σιδήρου, καὶ ἀπλῶς συνίστατο εἰς τὸ νὰ βυθίσῃ ὁ κατηγορούμενος τὸν βραχίονά του μέχρι τοῦ ἀγκῶνος ἐντὸς ἀγγείου πλήρους ζέοντος ὕδατος, καὶ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν πυθμένα δακτύλιον. Ἡ ἐνοχὴ καὶ ἐνταῦθα ἦ ἡ ἀθωότης τοῦ κατηγορουμένου ἐξήγετο ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καυσίματος· ἠδύναντο ὁμως τινες ν' ἀποφύγῃ τὴν δοκιμασίαν ταύτην προσάγων μάρτυρας τινὰς καὶ πληρώων πασότητά τινά εἰς τὸν κατηγορὸν μεθ' οὗ προηγουμένως συνενοεῖτο, καὶ τὸν δικαστήν.

Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἐλεύθεροι ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν διὰ τοῦ πυρός καὶ ζέοντος ὕδατος δοκιμασίαν, οἱ δὲ

δούλοι καὶ ἐν γένει ὁ μικρὸς λαὸς ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος δοκιμασίαν ἢ εἰς μονομαχίαν. Ἡ διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος ἦτον ἀπλουστάτη· μετὰ τινὰς εὐχὰς ἔδειον σφιγκτὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ κατηγορουμένου μὲ τὸν δεξιὸν πόδα, καὶ τὴν ἀριστεράν μὲ τὸν ἀριστερόν, καὶ τὸν ἐρρίπτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐάν μὲν ἐβυθίζετο ἐθεωρεῖτο ἀθῶος, ἂν δὲ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπιφανείαν ἐκρύνετο ἔνοχος ἢ αἰρετικὸς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀππυρονοίετο ἢ ἐκκείετο ζῶν. Ἐστηρίζοντο δὲ εἰς τὴν σκέψιν ὅτι τὸ ὕδωρ ἤθελε δεχθῆ καὶ διατρίψει εἰς τοὺς κόλπους τοῦ τὸν ἀθῶον, ἢ ἤθελε δ' ἀποθεσῆ τὸν ἀκάθαρτον καὶ ἔνοχον. Οὕτως ὁ ἀθῶος κατηγορούμενος εὐρίσκετο μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύδδης· διὰ νὰ φανῇ ἀθῶος ἔπρεπε νὰ πνιγῆ, ἂν δὲ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ὕδατος ἔπρεπε νὰ κατῆ ἢ ν' ἀππυρονοεῖτο.

Δ'. Περὶ τῆς μονομαχίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βαρβαρότητος τῶν λαῶν, καθ' ἣν ἡ ἰσχύς διεῖπεν αὐτοὺς, ἡ μονομαχία ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἀνδρὶ τὸ δίκαιον, τοῦλάχιστον ἡ δύναμις· μολανταῦτο ἡ μονομαχία δὲν ἀνίκει εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν, μὲ τὸν ἰδιαζόντα χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον εἶχε κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐθεωρεῖτο, ὄχι μόνον νίκη τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ τοῦ ἀδυνατοῦ, ἀλλὰ νίκη τῆς δικαιοσύνης. Οὕτως θεωρουμένη ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν πρόληψιν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ δίκαιον, ὅθεν ἐπὶ διαφιλονεικουμένου τινος ἀντικειμένου τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας εἰδείνυεν ἂν αὐτὸ ἦτο δίκαιον ἢ ἀδίκον· καὶ ὄχι μόνον ἐπεταόετο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς νόμου καὶ ἀπὸ τοῦ δικαστῆς ἐπετάττετο, διότι ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐδηλοῦτο ἡ θεία δικαιοσύνη.

Ἡ δικαστικὴ μονομαχία εἰσήχθη κατὰ τὸν 5 αἰῶνα ἀπὸ τὸν Βασιλέα Τοιδεβούδον· πρὸς τὸν σκοπὸν, λέγει εἰς τὰς αἰτιολογίας τοῦ Νόμου, τοῦ « νὰ μὴ ὀρκίζωνται πλέον οἱ ὑπόκοοί μας ἐπὶ ἀβεβαιῶν ἀντικειμένων καὶ νὰ μᾶς ψευδορκῶσιν ἐπὶ « βεβαίων. » Ἡ δὲ χρῆσις αὐτῆς ἐντὸς ὀλίγου ἐμελλε νὰ γενῆ δευτὴ μετὰ χάριτος ἐκ μέρους τῶν μαχητῶν καὶ τῶν εὐγενῶν, ἀπειναντίας τῶν ἀπαγορεύσεων τοῦ κλήρου βλέποντος στερημένην τὴν ἐκκλήσιαν τῆς ἀποκλειστικῆς κυριαρχίας ἣν διὰ τοῦ δροκου (ὡς εἶδομεν) εἶχεν. Κατ' ἀρχὰς μὲν εἰσήχθη μόνον εἰς τὰς ποινικὰς υποθέσεις, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐξετάθη καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς.

Συγγραφεὺς τις ἀναφέρει ὅτι Ὄθων ὁ Α', συμβουλευθεὶς τοὺς νομοδιδασκάλους περὶ τοῦ ζητήματος ἂν ἡ ἀντιπροσώπευσις τοῦ κληρονομουμένου ἔπρεπε νὰ μεταβαίνῃ κατ' εὐθείαν γραμμὴν, καὶ μὴ ἐπιτυχῶν θετικῆς γνωμοδοτήσεως, καθυπέβαλε τὸ ζήτημα εἰς μονομαχίαν· νικήσαντος δὲ τοῦ λαβόντος τὴν καταφατικὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος μονομάχου παρεδέχθη αὐτήν. Ἡ χρῆσις τῆς μονομαχίας ἐξετάθη

ἐπὶ πολὺ ὁ δὲ Κάρολος-Μάγνος ἀντικατέστησε δι' αὐτῆς τὸν ὄρκον. Λουδοβίκος ὁ Νεὸς (1168) ἐμπόδισεν αὐτὴν ἐπὶ ὑποθέσεων ὧν τὸ ἀντικείμενον δὲν ὑπερέβαινε τὰ πέντε σκουδά. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου ἐπετρέπετο καὶ διὰ δώδεκα δηνάρια. Ἕσυναιθίζον μάλιστα νὰ μισθώνωσι τοὺς μονομάχους ἐπὶ ὠριτμένον τινὰ χρόνον ἢ ἐπὶ ὠρισμένης τινος ὑποθέσεως. Μετὰ ταῦτα ἐπετράπη νὰ μάχωνται διὰ ῥάβδων μόνον, ἀλλ' ἡ συνήθεια αὕτη ἦν ἐν χρήσει παρὰ ταῖς Ἰουδαίας· οἱ εὐγενεῖς ἐμάχοντο ἐφιπποί.

Ὅταν εὐγενὴς προὐκάλει Ἰουδαῖόν τινὰ εἰς μονομαχίαν, ὄφειλε νὰ παρουσιασθῆ περὶ μὲ τὴν ἀσπίδα τοῦ καὶ μὲ τὴν ῥάβδον τοῦ, ἐν δ' ἤρχετο ἐφιππος φέρων ὄπλα, τῷ ἀφῆρουν τὸν ἵππον καὶ τὰ ὄπλα, καὶ οὕτως ἐμάχετο κατὰ τοῦ Ἰουδαίου.

Ἐνίοτε ἦτο συγκεχωρημένον ὅταν τις δὲν ἠδύνατο αὐτοπροσώπως νὰ δεχθῆ τὸν ἀγῶνα, νὰ ἐκλέξῃ μονομάχον· ἀλλὰ διὰ νὰ λάβῃ οὗτος συμφέρον, ὥστε νὰ ὑπερασπισθῆ παντὶ σθένει τὸν ἐντολέα τοῦ, ἐτιμωρεῖτο ἀνστηρότητα ἢ ὡς τινες λέγουσιν ἀπεκόπτετο τὴν πυγμῆν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἠθελεν ἠττηθῆ.

Αἱ γυναῖκες δὲν ἐμάχοντο αὐτοπροσώπως ἀλλὰ διὰ μονομάχου· καὶ προκαλοῦνται μὲν αὐταὶ τινὰ εἰς μάχην ὄφειλον προηγουμένως νὰ λάβωσι τὴν συγκατάθεσιν τοῦ συζύγου των, προκαλούμεναι δὲ ἠδύνατο νὰ ὑπερασπισθῶσι καὶ χωρὶς τῆς ἀδείας τοῦ συζύγου. Δούλος προκαλούμενος ἀπὸ ἐλεύθερον ἢ εὐγενῆ ἠδύνατο ἐν ἠθέλει νὰ δεχθῆ τὸν ἀγῶνα, ἐπίσης καὶ εὐγενὴς ἀπὸ δούλον προκαλούμενος.

Ἰδοὺ αἱ διατυπώσεις τῶν μονομαχιῶν τούτων·

Ὁ κατήγορος ἐπαρουσιάζετο ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐμήνυεν ὅτι ὁ δεινὸς ἐξετέλεσε κατ' αὐτοῦ τὴν δεινὰ πράξιν· ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζετο τὸ ἐναντίον, ἔπειτα ἔλεγεν εἰς τὸν κατήγορον ὅτι ψεύδεται· ὁ δὲ δικαστὴς διέταττε τὴν μονομαχίαν καὶ ἀρῶν τὴν ἀνεδέχετό τις, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παλινωδῆσῃ χωρὶς νὰ τιμωρηθῆ κατὰ τὸν Νόμον.

Κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν μετὰ μεσημβρίαν οἱ μονομάχοι ἤρχοντο εἰς τὸ ἀκροατήριον ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ἐφωδιασμένοι μὲ τὰς ἀσπίδας, τὰς ῥάβδους, καὶ μὲ μαλλίον ἢ στυπεῖον δι' οὗ ἐπροφύλαττον τὰς κνήμας. Ἡ κόμη των ἔπρεπε νὰ ἦναι κεικομένη ὑπερὶ τῶν ὤτων, ἔπειτα ὠδηγοῦντο εἰς τὸ πεδῖον, ὅπου ἵπποταί τινες ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ διοριζόμενοι ἐκκινῶντες τὰ τῆς μονομαχίας. Ἐὰν ἠθελον ἠδύνατο ν' ἀλειφθῶσιν εἰς λοχίας ἔπειτα ἐκέρυττε στεντυρεῖα τῆ φωνῆ α οὐδεὶς τῶν θεατῶν ἄς μὴ βοηθήτῃ ἢ βλάβῃ διὰ λόγου ἢ δι' ἔργου τοὺς μονομάχους· ὁ δὲ παραδαινῶν τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην κατεδικάζετο νὰ δώσῃ εἰκοσὶν ἀγελάδας. Ἐνίοτε ἐὰν ὁ θεατὴς διὰ τῆς ἐπιμβάσεώς του ἐγένετο αἴτιος τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης κατεδικάζετο εἰς θάνατον.

Πρὶν ἢ συμπλακῶσιν οἱ μονομάχοι ἐκρτοῦντο διὰ τῆς χειρὸς ὁ μὲν κατήγορος πρὸς τὰ δεξιά ὁ δὲ κατηγορούμενος πρὸς τ' ἀριστερά, καὶ ἐγονάτιζον. Ἐ-

πειτα τοὺς ἠρώτουν περὶ τοῦ ὀνόματός των, καὶ ἐὰν ἐπέφερον, εἰς τὸν πατέρα, τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας, ὁ κατηγορούμενος ἐπεκαλεῖτο ὑπὲρ τῆς ἀθωότητός του τοὺς ἁγίους καὶ ἤλεγγε τὸν κατηγορούμενον ὡς ψευδόμενον, οὗτος δὲ ἐπέμενεν εἰς τὴν κατηγορίαν· ἀμφότεροι δὲ ὠρκίζοντο ὅτι οὐδέτερος μετεχειρίσθη μαγείας πρὸς βοήθειαν ἑαυτοῦ ἢ πρὸς βλάβην τοῦ ἀντιπάλου του. Ἐπειτα τοῖς ἐδίδον τὰς ῥάβδους καὶ τὰς ἀσπίδας καὶ ἤρχετο ἡ μάχη. Ὁ ἠττώμενος ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχεν ἀδικῶν καὶ πάραυτα ἐκηρύττετο ἀπαταίων.

Πρὸ τῆς εἰσχωγῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου ἦτον ἄγνωστον τὸ ἐνδικὸν μέσον τῆς ἐφέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ κατωτέρου δικαστοῦ· ἠδύνατο ὅμως νὰ προκαλέσωσιν εἰς μονομαχίαν τὸν ἐκδούντα τὴν ἀπόφασιν δικαστὴν, καὶ τοῦτο ἦν ἡ ἐφεσις, ὁ δὲ δικαστὴς ὄφειλε νὰ δεχθῆ τὴν μονομαχίαν ἐὰν δὲν ἐπροτίμα νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα ἐξήκοντα λίβρας. Ἐὰν ὁ προκαλέσας δὲν ἀπεδείκνυε διὰ τῆς μάχης ὅτι ἡ ἀπόφασις ἦν ἐσφαλμένη, τοῦτέστι δὲν ἐνίκη, ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα καθὼς καὶ τὸν προκληθέντα δικαστὴν ἀνά ἐξήκοντα λίβρας. Ἐὰν ὁ ἴδιος ἡγεμὼν ἐξέδιδε τὴν ἀπόφασιν, ἠδύνατο ὡσαύτως προκαλούμενος ἀπὸ τὸν διάδικον νὰ δεχθῆ τὴν μονομαχίαν αὐτοπροσώπως. Ὑπῆρχον τινὲς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ καταδικασθεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ ἀλλοκότου τούτου εἶδους τῆς ἐφέσεως, ὁ εἰς θάνατον π. χ. καταδικασθεὶς δι' ἐγκλημα ἀποδειχθέν.

Ἡ δικαστικὴ αὕτη μονομαχία κακηργήθη ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, καθ' ὅλοκληρίαν δὲ ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ὁραίου. (1303) Ἐκτοτε ὁ ἡγεμὼν μόνος ἐν τῷ Συμβουλίῳ του, ἢ ἐν τῇ Βουλῇ του ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν μονομαχίαν.

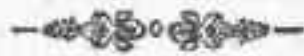
Εἰς τοὺς συγγραφὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχῆς ἀπαντῶμεν καὶ ἄλλα εἶδη ἀποδείξεων. Οὕτω, π. χ. Κάρολος ὁ Μάγνος διέταξεν ὅτι, ἐὰν μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀνεφύετο διαφορά τις ὄφειλε νὰ λυθῆ διὰ τῆς δίκης τοῦ Σταυροῦ. Τὸ εἶδος τῆς ἀποδείξεως ἦτον βάρβαρον, πλὴν οὐχὶ λογικώτερον ἐκκινῶν τὸ δίκαιον κατὰ τὴν εὐρωστίαν καὶ τὴν ῥώμην τοῦ δικαζομένου. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς φαίνεται παράδοξον πῶς εἰς λαὸν πολεμικὸν καὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ στρατιωτικὴ ἀξία συνίστατο εἰς τὴν σωματικὴν δύναμιν, ὁ Ῥωμαῖος προτιμᾶται πάντοτε τοῦ ἀδυνάτου. Ἰδοὺ πῶς ἐτελεῖτο ἡ τελευταία αὕτη δοκιμασία· ἐνώπιον Σταυροῦ ἴσταντο τὰ διαφερόμενα μέρη μὲ ὑψωμένας τὰς χεῖρας· ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου ἡ χεὶρ ἐπιπτε πρώτη ἀπὸ τὴν κόπωσιν ἐθεωρεῖτο ἠττηθεὶς. Οὕτω κυρίως ἀπαφασίζοντο αἱ πολιτικαὶ δίκαι.

Ἄλλο εἶδος ἦν καὶ ἡ διὰ τῆς εὐχαριστίας δοκιμασία· ὁ κατηγορούμενος μετὰ πολλὰς προσευχὰς ἐδέχετο τὴν Μετάληψιν· καὶ ἐὰν δὲν ἀπέθνησκεν ἐκηρύττετο ἀθῶος, διότι ἔλεγον, ὁ Κύριος δὲν ἠθελεν ἀνάχεσθαι νὰ ἐνοικῆ ἐντὸς σώματος ἐνόχου.

Τέλος εἰς τὰς κλοπὰς ἐδίδον τεμάχιον ἄρτου κριθίνου καὶ τυροῦ προβατείου, τὰ ὁποῖα πρότερον ἔλει-

τευροῦντο· ἂν δὲ ὁ κατηγορούμενος δὲν ἠδύνατο νὰ καταπῆ τὰ δύο ταῦτα τεμάχια, περὶ τοῦ ὄγκου τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρουν οἱ συγγραφεῖς, ἐκηρύττετο ἔνοχος.

N. Σ.

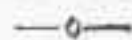

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΜΕΩΣ.

Ὁ γνωστός ἡμῶν συμπολίτης Κ. Α. Παπαδόπουλος Βρετός, Πρόξενος ὦν τῆς Ἑλλάδος ἐν Βάρνη, ἀνεκάλυψεν ἐπιγραφὴν διαλαμβάνουσαν περὶ τῆς κατὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον πόλεως Τόμεως, ὅπου ἐξωρίσθη πάλαι ὁ ἔρωτικός τῆς Ῥώμης ποιητῆς Ὀβίδιος. Ταύτην δὲ ἀνακοινώσας πρὸς τὸν διάσημον τῆς Γερμανίας ἀρχαιολόγον Βοίχιον, ἔλαβε τὴν ἐφεξῆς ἀπάντησιν·

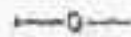
Κυρίῳ πολυμαθεστάτῳ Α. Παπαδοπούλῳ Βρετῳ
 Δύγουστος Βæckh εἰπράττειν.

Πολλὴν σοι χάριν οἶδα ὑπὲρ τῶν ἀποσταλῆσιν μοι διατριβῶν καὶ τῶν δύο ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν αὐταῖς ἐκδοθεισῶν, ὧν ἡ μὲν τὴν παλαιὰν τῆς Τόμιδος τοποθεσίαν ἀναμφιβόλως ὀρίζει. Οὐδὲ ἔχω ὅ,τι προσθῶ τοῖς ὑπὸ σοῦ ἀκριβῶς προτεθείσαις ἀποδείξεσιν, πλὴν ὅτι οἶμαι καὶ νῦν παρὰ τοῖς συμπατριώταις μου πεπιστευθῆναι τὸ γαλαῖον παρόραμα τὸ ὑπὸ τινῶν προγενεστέρων συγγραφέων παραδεδωμένον, ὅπερ τὸ ἐν Οὐγγρία Τεμεσθάρ λέγουσιν εἶναι τὴν ἀρχαίαν Τόμιδα. Πάλαι γὰρ τὴν Τόμιδα σχεδὸν ἐν τῷ αὐτῷ ὀπίσθον καὶ σὺ τόπω οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἐν Εὐρώπῃ γεωγράφων τιθέασιν, καὶ ἰδεῖν ἐστὶν ἐν τοῖς πίναξι τοῖς τοῦ D' Anville καὶ τοῦ Kiepert καὶ ἄλλοις πολλοῖς, μᾶλλον δὲ πᾶσιν. Ὅρα δὲ καὶ ἐκ τινῶν πινάκων τῆς νῦν Τουρκίας, ὅτι χωρίον τι, εἴμῃ νυνί, ἀλλὰ πρότερόν γε καλούμενον Τομισθάρ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἀποδέδοται, οὐ περ σὺ ἀνεύρηκας τὴν τῶν Τομιτῶν ἐπιγραφὴν· μνησθῆναι δὲ τούτου τοῦ Τομισθάρ τοῦ ἐν τῇ ποντικῇ παραλίᾳ ἦδη καὶ ὁ La Moitaye Voyage T. II. p. 208, οὐ μόντοι νῦν οἶδα σαφῶς (οὐ γὰρ αὐτοῦ τὴν περιήγησιν νῦν μοι ἔξῃστιν ἔχειν πρὸ χειρῶν), εἴπερ αὐτός τὸ Τομισθάρ ἀκριβεστάτα τίθησιν ἐν

ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὀπίσθον καί ται τὸ Ἀναδόλκιον, οἱ δὲ τῆς Τουρκίας πίνακες τὸ Τομισθάρ παντελῶς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἔχουσι γεγραμμένον· τούτο οὖν τὸ χωρίον μικρὸν καὶ ἀφανὲς ἀγνοοῦντές τινες δυσμαθέστεροι, ἀκούσαντες τὴν Τόμιδα τὴν παλαιὰν ἰδρῦσθαι ἐν χωρίῳ τινὶ νεωτέρῳ καλούμενῳ Τομισθάρ, ἀμαθῶς περὶ τῆς ἐν Οὐγγρία Τεμεσθάρ διανοοῦντο, καὶ οὕτω δὴ γένεσιν εἶχε τὸ τερατῶδες σφάλμα, πρὸς ὃ ἐστὶ σοι ὁ ἀγὼν ὁ παντίπασι νικηφόρος.

Ἐρῶσο, ἄνερ πολυμαθέστατε.

Ἐν Βερολίνῳ κβ'. Νοεμβρ. ἔτ. αἰωνβ'.

ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Ἴδο' ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ, χάριν τῆς ὁποίας ἀνεκάλυψα τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Τόμεως.

ΛΓΛΘΗΙ ΥΥΧΗΗ

ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟ
 ΚΡΑΤΟΡΟΣ Μ ΑΥΡΗ
 ΔΙΟΝ ΟΥΗΡΟΝ ΚΑΙΣΑ
 ΡΑ Ο ΟΙΚΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟ
 ΜΕΙ ΝΑΥΚΛΗΡΩΝ ΑΝΑ
 ΣΤΗΣΑΝΤΟΣ ΤΟΝ ΑΝ
 ΔΡΙΑΝΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΙΑΙΩΝ
 Η ΤΟΥ ΤΙΤΟΥ
 ΝΕΩΤΕΡΟΥ

Ἐπικυρωθείσης τῆς περὶ τῆς ἀρχαίας Τόμεως ἀνακαλύψεώς μου, ἦν εὐτύχησα νὰ κάμω, πρὸ δύο ἐτῶν, ὦν Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, παρὰ τοῦ τοῖς πᾶσι γνωστοῦ σφωτάτου ἀρχαιολόγου Βοιχίου, ὡς ἀποφαίνεται διὰ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐντιμοτάτης ἐπιστολῆς του, ἠσθάνθην τὴν ἀνάγκην νὰ συντάξω καὶ εἰς ξένην γλῶσσαν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνακαλύψεώς μου διατριβὴν, ἦν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηῶν ἢ Μνημοσύνη, κατὰ τὸν Δύγουστον μῆνα 1852, ἵνα γίνῃ γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ οὕτω διορθωθῇ τὸ παχύτατον λάθος εἰς τὸ ὅποιον ὑπέπεσον διάφοροι σοφοὶ ἄνδρες γράφοντες ὅτι ἡ ἀρχαία Τόμις ὀνομάζεται σήμερον Τομισθάρ, ἢ Κιὸφ, ἢ Σαβαρία. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐνασχολήσεώς μου ταύτης ἔλαβον αἰτίαν νὰ ἐννοήσω παρόραματ' αἰνά, τὰ ὅποια σπεύδω τὴν σήμερον νὰ ἐπιδιορθώσω, καὶ ἅτινα ἀναγινώσκονται ἐν τῇ σελ. 230 τῆς Μνημοσύνης.

Τὸ α. καὶ σημαντικώτερον εἶπε ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ Καίσαρος Λουκίου Οὐήρου ὀνομαζέτο Λουκιλλὰ καὶ ὄχι Κρισπίνη, καὶ ἦτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Αὐτοκρά-